

EVALUAREA DIFERENȚEI SOCIALE A POPULAȚIEI REPUBLICII MOLDOVA

Svetlana GOROBIEVSCHI,
doctor în științe economice,
conferențiar universitar,
Universitatea Tehnică din Moldova

SUMMARY

Given that the majority of the economic concepts of income distribution and growth are mutually influenced, the author proposes the objective of analyzing the wellbeing of the population in Moldova. To achieve this goal, it is proposed a method of assessing welfare through the use of economic indicators, and namely: the sources and structure of household income, consumption and structure of the household, the level of unemployment in the country, the dynamics of the Gini indicator. These indicators are analyzed according to: sources of training and expense items, urban or rural area of residence of householders, their relationship to subsistence, the co-relation between average monthly income available per person and the average minimum existence for a certain period, etc. The structure of household income and expenditure have been studied ne by quintile and decile groups.

The research enabled the author to argue directly the proportional relation between household income and expenditure of the population of Moldova and the Gini indicator which shows the presence of social differences in income distribution in the Moldovan society.

Pe parcursul dezvoltării economiei Republicii Moldova factorul uman, în mod tradițional, n-a fost luat în considerare. În lupta acerbă a multiplelor partide politice moldovenești omul a fost considerat și calificat, în primul rând, în funcție de coloratura politică. Astfel, resursele umane ale economiei Republicii Moldova s-au pomenit divizate în zeci de conglomerate de adepți și, în funcție de partidul puterii, antrenate sau respinse privind încadrarea în funcții. Acest sindrom al infantilității politice afectează grav economia Republicii Moldova, afirmarea noastră economică și, respectiv, depășirea stării de sărăcie.

Suplimentar, menționăm scăderea producției industriale și agroindustriale, creșterea cronică a deficitului balanței de comerț exterior, degradarea structurală și instituțională a comerțului exterior, creșterea galopantă a datoriilor externe (dar și interne, cum ar fi arieratele la salarii, pensii, plăți comunale), creșterea șomajului (și formei de șomaj voalat), eșecurile vădite ale reformării sistemelor educaționale și de sănătate, lipsa unor viziuni economice clare de revitalizare a mediului economic rural și multe altele, care au condus la deteriorarea

imaginii Republicii Moldova de către comunitatea politică, economică și financiară internațională. Situația este și mai dificilă, dacă vom ține seama de nivelul de trai al populației, în special al populației rurale și celei pensionate.

Pe fundalul resurselor naturale, energetice și de materii prime ale Republicii Moldova, factorul uman reprezintă principala și cea mai valoroasă resursă economică a Moldovei în perspectiva creșterii economice durabile. Calificarea profesională a resurselor umane moldovenești totdeauna a fost mai înaltă comparativ cu calificarea profesională medie în ex-URSS. Sistemul național managerial, în schimb, este "de modă veche".

Guvernările Republicii Moldova trebuie să conștientizeze, că pentru dezvoltarea economiei durabile, valoarea factorului uman condiționează sub cele mai variate aspecte concepția, viteza și succesul restructurării economice.

Rapoartele globale și naționale de dezvoltare umană ale Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD) plasează oamenii în centrul analizei în domeniul dezvoltării, începând cu anul 1990. Cheia edificării unor democrații de succes

cu economie de piață, protecție socială și oportunități egale este nu doar creșterea economică și acumularea bogăției, dar, cel mai important, extinderea spectrului de alegeri ale oamenilor și ale oportunităților pentru ei. Această abordare holistică și durabilă a dezvoltării se află la baza fiecărui Raport național de dezvoltare umană în Moldova, începând cu primul studiu, publicat în anul 1995.

Prezentul Raport, care marchează cea de a 15-a aniversare de la prima apariție a Rapoartelor naționale de dezvoltare umană în Republica Moldova, se axează pe impacturile schimbărilor climatice asupra mediului, societății și economiei moldovenești. Raportul analizează opțiunile politicilor de adaptare și sinergiile lor potențiale, împreună cu obiectivele de dezvoltare a țării. În același timp, nu poate fi ignorată nici importanța diminuării emisiunilor viitoare ale gazelor cu efect de seră și ale schimbărilor climatice.

La fel de importantă pentru Republica Moldova, care se află pe cale spre aderare la Uniunea Europeană, rămâne problema inegalității sociale a factorului uman.

Măsurarea distribuției veniturilor sunt utilizate pe scară largă în studiile economice de inegalitate socială a factorului uman. Cu toate că distribuția veniturilor nu este unicul factor care determină stratificarea socială într-o anumită țară sau regiune, acesta este unul dintre factorii cei mai importanți. Economisții au fost deosebit de diferiți în legătura cu distribuția veniturilor și creșterea economică. Unii cercetători au utilizat distribuția veniturilor ca o variabilă dependentă (de exemplu, o variabilă influențată de creșterea economică), în timp ce altele au tratat inegalitatea veniturilor ca o variabilă independentă, care afectează perspectivele de creștere economică. Cercetătorii care postulează că distribuția veniturilor și creșterea economică sunt reciproc conectate, sunt în majoritate [2;3].

În viziunea autorului, pentru a efectua analiza relevantă a distribuției veniturilor ca o variabilă în studiile propuse, este necesar ca:

- studiul să fie reprezentativ la nivel național sau de uz casnic;
- informația utilizată să reflecte același tip de venituri (salariile, veniturile nonsalariale etc.);
- studiul să măsoare venitul la același stadiu (înainte sau după taxe) și el trebuie să desemneze aceeași unitate de măsură a beneficiarului de venituri (gospodăria, familia, persoana fizică, salariații etc.).

În acest context, o importanță deosebită o au cercetările efectuate de savanții din Republica

Moldova S. Chircă, T. Danii, O. Livițchi, T. Muntean, A. Roșco ș.a., care au demonstrat că principalul instrument de măsurare a sărăciei este pragul sărăciei, mărimea care permite de a împărți societatea în săraci și nonsăraci și reprezintă, în esență, nivelul minim admisibil sau critic de trai. Oamenii, bunăstarea cărora este mai joasă de nivelul pragului de sărăcie, formează partea săracă a populației, restul se referă la nonsăraci [2;3,4].

Majoritatea pragurilor de sărăcie cunoscute sunt prezentate prin indicatori monetari generalizatori, precum sunt venitul minim acceptabil sau suma minimă a cheltuielilor de consum.

În calitate de indicatori ai bunăstării sunt recunoscuți indicatorii monetari - venitul și consumul populației, considerați componente importante ale dinamicii de ansamblu ale CV a populației.

Autorul nu contestă importanța și relevanța acestor indicatori, considerând:

1) Veniturile reprezintă unul din factorii-cheie, care influențează în mod direct nivelul de trai al populației. Dacă plecăm de la ipoteza că veniturile populației, privite în general din punctul de vedere al utilizării acestora, se manifestă prin consum, iar excedentul lor în economie, că orice creștere a venitului real ce provoacă o creștere a consumului, atunci se impune o analiză paralelă a veniturilor și consumului populației întru evaluarea bunăstării populației.

Noțiunea de venituri ale populației include totalitatea încasărilor bănești, a contravalorii produselor în natură și a serviciilor obținute și primite de populație ca urmare a prestării unor activități utile din punct de vedere social sau ca drepturi, în conformitate cu legislația fiecărei țări, din fondurile sociale de consum.

Pentru caracterizarea nivelului de trai, considerăm că cele mai importante venituri sunt veniturile disponibile, cunoscute și cu denumirea de venituri nete, care reprezintă acea parte a veniturilor care rămâne la dispoziția persoanelor pentru acoperirea cheltuielilor de consum și pentru economisire.

2) Volumul cheltuielilor dintr-o anumită perioadă depinde de nivelul veniturilor din aceeași perioadă, de acumulările de venit din perioadele anterioare, precum și de utilizarea veniturilor anticipate. Ca regulă, veniturile individuale ale angajaților sau ale familiilor acestora sunt determinate de bugetele respective.

Consumul populației reprezintă totalitatea produselor alimentare și nealimentare consumate, a serviciilor utilizate de populație în scopuri neproductive într-o anumită perioadă de timp. Autorul

se conduce de conceptul că, pentru efectuarea unui studiu relevant al consumului populației, trebuie să se țină cont, că consumul evoluează paralel cu dezvoltarea societății umane și este influențat de aceasta prin dezvoltarea necesităților umane, apoi consumul are o anumită ierarhizare în funcție de nevoile individuale.

Să urmărim veniturile și cheltuielile populației din Republica Moldova. Biroul Național de Statis-

tică (BNS) informează că în trimestrul I al anului 2010 veniturile disponibile ale populației au constituit în medie pe o persoană pe lună 1237,6 lei, fiind în creștere cu 12,2% față de aceeași perioadă a anului 2009. Plățile salariale au reprezentat cea mai importantă sursă de venit, 41,1% din veniturile totale disponibile, contribuția acestora fiind în descreștere față de trimestrul I/2009 cu 3,2% (tab.1).

Tabelul 1. **Veniturile gospodăriilor casnice ale Republicii Moldova în trimestrele I, 2007-2010**

Indicatori economici	2007	2008	2009	2010
Venituri totale, medii lunare pe o persoană, lei	884,6	1093,0	1103,3	1237,6
inclusiv ponderea pe surse, în %:				
Activitatea salariată	37,9	43,2	44,3	41,1
Activitatea individuală agricolă	16,4	12,0	9,0	12,0
Activitatea individuală nonagricolă	6,1	5,3	7,0	5,9
Venit din proprietate	0,4	0,6	0,4	0,1
Prestații sociale:	13,9	15,1	15,2	16,8
pensii	11,8	12,9	12,7	13,5
indemnizații pentru copii	0,7	0,4	0,6	0,7
compensații	0,6	0,6	0,7	0,6
ajutor social	-	-	0,0	0,2
Alte venituri:	25,2	23,8	24,2	24,1
din care remitențe	19,9	17,7	19,9	18,3
Venituri disponibile bănești, medii lunare pe o persoană, lei	719,5	941,2	994,5	1049,0
inclusiv în % activitatea salariată	46,5	50,2	49,0	48,3
Venituri disponibile în natură, medii lunare pe o persoană, lei	165,0	151,9	108,9	188,6
inclusiv consumul de produse alimentare din resursele proprii, %	87,7	81,4	85,8	82,2

Sursă: datele www.statistica.md și calculele autorului

Veniturile din prestațiile sociale au contribuit la formarea veniturilor gospodăriilor în proporție de 16,8% sau cu 1,6% mai mult față de aceeași perioadă a anului 2009. Veniturile din activitatea agricolă

individuală au înregistrat o pondere de 12,0% sau cu - 4,4% mai puține față de anul 2007, iar cele din activitatea individuală nonagricolă - 5,9% sau cu 1,1% mai mici decât în anul 2009.

Tabelul 2. **Veniturile gospodăriilor casnice din mediul urban ale Republicii Moldova, 2007-2010**

Indicatori economici	2007	2008	2009	2010
Venituri disponibile totale, medii lunare pe o persoană, lei	1047,1	1371,1	1459,3	1558,5
inclusiv ponderea în % pe surse:				
Activitatea salariată	50,8	57,2	58,3	54,7
Activitatea agricolă individuală	2,0	1,0	0,9	1,5
Activitatea individuală nonagricolă	9,9	6,4	7,5	8,9
Venit din proprietate	0,8	1,0	0,5	0,1
Prestații sociale:	12,8	13,8	12,0	13,8

pensii	10,5	11,8	9,9	10,7
indemnizații pentru copii	0,8	0,4	0,7	0,9
compensații	0,5	0,4	0,4	0,3
ajutor social	-	-	0,0	0,0
Alte venituri	23,8	20,7	20,7	21,0
din care remitențe	15,9	12,1	15,8	13,3
Venituri disponibile bănești, medii lunare pe o persoană, lei	985,8	1311,6	1425,1	1480,0
inclusiv în % activitatea salariată	54,0	59,8	59,7	57,6
Venituri disponibile în natură, medii lunare pe o persoană, lei	61,3	59,6	34,3	78,5
inclusiv consumul de produse alimentare din resursele proprii, %	46,5	33,8	51,2	38,1

Sursă: datele www.statistica.md și calculele autorului

În funcție de mediul de reședință, se constată că în 2010 veniturile populației din mediul urban au fost în medie cu 551,5 lei sau cu 54,8% mai mari decât ale populației din mediul rural. În mediul urban, principala sursă de formare a veniturilor a fost activitatea salariată, care a asigurat veniturile populației în proporție de 54,7% și 58,3% în trimestrul I/2009, iar prestațiile sociale au constituit 13,8% și 12,0% în trimestrul I/2009.

În mediul rural, cea mai importantă sursă de venit, la fel, este activitatea salariată (25,9%), dar contribuția acesteia în veniturile disponibile ale populației rurale este de 2 ori mai mică decât în mediul urban. Veniturile obținute în anul 2009 din

activitatea individuală agricolă au asigurat 23,8% din totalul veniturilor disponibile. Cea mai mare parte a veniturilor din activitatea agricolă este reprezentată de contravaloarea consumului de produse alimentare din gospodăria auxiliară (91,5%).

Populația rurală, în comparație cu cea urbană, este dependentă într-o proporție mai mare de transferurile din afara țării, ponderea acestora în venituri fiind de 24,0% față de 21,0% în mediul urban. Totodată, pentru populația din mediul rural este caracteristică o pondere mai mare și a prestațiilor sociale, acestea au contribuit la formarea veniturilor cu 20,2% față de 13,8% în mediul urban (tab.3).

Tabelul 3. Veniturile gospodăriilor casnice din mediul rural al Republicii Moldova, 2007-2010

Indicatori economici	2007	2008	2009	2010
Venituri disponibile totale, medii lunare pe o persoană, lei	767,0	891,6	846,3	1007,0
<i>inclusiv ponderea pe surse, %:</i>				
Activitatea salariată	25,1	27,7	26,8	25,9
Activitatea individuală agricolă	30,7	24,2	19,0	23,8
Activitatea individuală nonagricolă	2,4	4,0	6,4	2,7
Venit din proprietate	0,1	0,1	0,2	0,0
Prestații sociale:	15,1	16,6	19,2	20,2
pensii	13,1	14,2	16,2	16,6
indemnizații pentru copii	0,5	0,5	0,5	0,5
compensații	0,8	0,8	1,1	1,0
ajutor social	-	-	0,0	0,4
Alte venituri	26,7	27,3	28,5	27,5
din care remitențe	23,8	23,8	25,0	24,0
Venituri disponibile bănești, medii lunare pe o persoană, lei	526,9	673,0	683,6	739,3
inclusiv activitatea salariată, %	36,5	36,7	33,0	35,0
Venituri disponibile în natură, medii lunare pe o persoană, lei	240,0	218,6	162,7	267,7
inclusiv consumul de produse alimentare din resursele proprii, %	95,3	90,8	91,0	91,5

Sursă: datele www.statistica.md și calculele autorului

Creșterea veniturilor este o consecință a creșterii economice și reducerii șomajului. După cum vedem din tab. 4, în perioada 2000-2009 șomajul

pe țară oficial înregistrat s-a redus de la 8,5% până la 6,4%, în special s-a redus șomajul feminin de la 7,2% până la 4,9%, ce este foarte salutar.

Tabelul 4. **Dinamica anuală a ratei șomajului în Republica Moldova, după sexe, %**

Rata șomajului	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Ambele sexe	8,5	7,3	7,3	7,9	8,1	7,3	7,4	5,1	4,0	6,4
Bărbați	9,7	8,7	8,7	9,6	10,0	8,7	8,9	6,3	4,6	7,8
Femei	7,2	5,9	5,9	6,4	6,3	6,0	5,7	3,9	3,4	4,9

Sursa: Eurostat, 2009

Cheltuielile medii lunare de consum ale populației în trimestrul I/2010 au constituit în medie pe o persoană 1306,7 lei, fiind în creștere față de aceeași perioadă a anului 2009 cu 16,7% (tab.5). Cea mai mare parte a cheltuielilor a fost destinată acoperirii necesarului de consum alimentar – 42,8% (cu 2,7% mai mult față de trimestrul I al anului 2009). Pentru întreținerea locuinței o per-

soană a alocat în medie 15,9% din cheltuielile totale de consum (+0,6%), iar pentru îmbrăcăminte și încălțăminte – 10,3% (- 2,6%). Celelalte cheltuieli au revenit pentru sănătate (6,5% contra 7,1% față de trimestrul I/2009), comunicații (4,8% în 2010 și 5,3% în 2009), transport (4,5% în 2010 și 5,9% în anul 2007), dotarea locuinței (3,8% în 2010 și 4,8% în 2007), învățământ (1,3% în 2010 și 0,6% în 2009).

Tabelul 5. **Cheltuielile medii lunare de consum ale GC din Republica Moldova, 2007-2010**

Indicatori economici	2007	2008	2009	2010
Cheltuieli de consum totale, medii lunare pe o persoană, lei	984,5	1161,4	1120,0	1306,7
<i>inclusiv ponderea în % pentru:</i>				
Produse alimentare	43,4	42,3	40,1	42,8
Băuturi alcoolice, tutun	2,9	2,2	1,9	2,0
Îmbrăcăminte, încălțăminte	11,1	12,5	13,0	10,3
Întreținerea locuinței	12,5	13,7	15,3	15,9
Dotarea locuinței	4,8	4,4	3,8	3,8
Îngrijire medicală și sănătate	6,5	6,2	7,1	6,5
Transport	5,9	4,9	4,5	4,5
Comunicații	4,3	5,0	5,3	4,8
Agrement	2,3	2,0	1,8	1,4
Învățământ	0,3	0,3	0,6	1,3
Hoteluri, restaurante, cafenele etc.	2,2	2,3	2,3	2,5
Diverse	3,8	4,3	4,3	4,2
Cheltuieli de consum bănești, medii lunare pe o persoană, lei	822,9	1010,4	1012,0	1119,1
Cheltuieli de consum în natură, medii lunare pe o persoană, lei	165,0	151,8	108,0	187,6

Sursă: datele www.statistica.md și calculele autorului

Pentru asigurarea consumului de produse alimentare în mediul urban în trimestrul I/2010 populația a alocat, în medie, 38,1% din cheltuielile lunare de consum (37,6% în trimestrul I/2009), iar în mediul rural – 48,0% (contra 43,2%).

Populația urbană cheltuiește mai mult pen-

tru servicii de întreținere a locuinței (17,0% față de 14,6% în mediul rural), servicii de comunicații (5,6% față de 4,0%), transport (5,5% față de 3,3%), servicii de recreere și cultură (2,2% față de 0,4%) și pentru hoteluri, cafenele și restaurante (4,1% față de 0,8%).

În medie, cheltuielile de consum ale populației din mediul urban au constituit 1629,1 lei pe o persoană lunar, respectiv, cu 554,1 lei sau de 1,5 ori mai mult față de mediul rural. În structura cheltuielilor totale de consum predomină cheltuielile bănești – 85,6%, celor în natură le revin,

respectiv, 14,4% (tab.6). În gospodăriile urbane cheltuielile în natură constituie 4,8% din totalul de cheltuieli de consum, de regulă acestea fiind cazurile consumului de produse alimentare primite gratis din afara gospodăriei (rude, ajutor etc.) (tab.6).

Tabelul 6. Consumul gospodăriilor din mediul urban al Republicii Moldova, 2007-2010

Indicatori economici	2007	2008	2009	2010
Cheltuieli de consum totale, medii lunare pe o persoană, lei	1167,2	1398,4	1434,4	1629,1
<i>inclusiv ponderea în % pentru:</i>				
Produse alimentare	39,9	39,6	37,6	38,1
Băuturi alcoolice, tutun	1,9	1,5	1,5	1,5
Îmbrăcăminte, încălțăminte	9,7	12,1	12,5	9,3
Întreținerea locuinței	11,5	13,3	15,2	17,0
Dotarea locuinței	4,4	3,8	3,6	3,1
Îngrijire medicală și sănătate	6,9	6,2	6,7	6,3
Transport	8,3	5,7	4,7	5,5
Comunicații	5,1	5,4	5,7	5,6
Agrement	3,7	3,0	2,6	2,2
Învățământ	0,5	0,4	1,0	1,8
Hoteluri, restaurante, cafenele etc.	3,4	3,7	3,6	4,1
Diverse	4,6	5,3	5,3	5,3
Cheltuieli de consum bănești, medii lunare pe o persoană, lei	1111,7	1341,1	1400,1	1550,7
Cheltuieli de consum în natură, medii lunare pe o persoană, lei	61,3	59,7	34,3	78,4

Sursă: datele www.statistica.md și calculele autorului

În cazul gospodăriilor rurale cheltuielile în natură constituie în medie 24,8% din totalul cheltuielilor de consum, dat fiind disponibilității produse-

lor agroalimentare proprii pentru consumul curent al gospodăriei (tab.7).

Tabelul 7. Consumul gospodăriilor casnice din mediul rural al Republicii Moldova, 2007-2010

Indicatori economici	2007	2008	2009	2010
Cheltuieli de consum totale, medii lunare pe o persoană, lei	852,3	989,7	893,1	1075,0
<i>inclusiv ponderea în % pentru:</i>				
Produse alimentare	46,8	45,1	43,2	48,0
Băuturi alcoolice, tutun	3,9	3,0	2,3	2,5
Îmbrăcăminte, încălțăminte	12,4	13,0	13,5	11,3
Întreținerea locuinței	13,5	14,1	15,5	14,6
Dotarea locuinței	5,2	5,0	4,0	4,5
Îngrijire medicală și sănătate	6,1	6,2	7,7	6,8
Transport	3,6	4,0	4,2	3,3
Comunicații	3,6	4,5	4,9	4,0
Agrement	0,9	1,0	0,9	0,4

Învățământ	0,1	0,2	0,2	0,8
Hoteluri, restaurante, cafenele etc.	1,0	0,9	0,7	0,8
Diverse	3,0	3,2	3,1	3,0
Cheltuieli de consum bănești, medii lunare pe o persoană, lei	614,1	770,8	731,7	808,9
Cheltuieli de consum în natură, medii lunare pe o persoană, lei	240,0	218,6	161,3	266,1

Sursă: datele www.statistica.md și calculele autorului

Un indicator important în evaluarea nivelului de trai al populației este mărimea coșului minimal de consum. În trimestrul I al anului 2009, mărimea minimului de existență în R.Moldova a constituit în medie pe o persoană 1238,4 lei, fiind în descreștere față de trimestrul II 2008 cu 10,9%, iar față de trimestrul I 2009 – cu 7,5%. Media anuală a mărimii minimului de existență pentru anul 2009 a constituit pe o persoană 1187,8 lei, fiind în descreștere față de anul 2008 cu 13,2%. Valoarea minimului de existență este calculată în baza Regulamentului "Cu privire la modul de calculare a minimului de existență", aprobat prin HG Republicii Moldova nr.902, din 28 august 2000.

Această scădere a avut loc preponderent din cauza micșorării prețurilor la produsele alimentare, astfel încât valoarea coșului alimentar al minimului de existență s-a micșorat cu 10,2%.

Totodată, s-a redus și ponderea coșului nealimentar în valoarea totală a minimului de existență cu 1,7 %. Valoarea maximă a minimului de existență revine populației în vârstă aptă de muncă – 1310,6 lei și, în special, bărbaților – 1392,1 lei. Pentru pensionari minimul de existență a constituit 1059,6 lei și reprezenta 85,6% din valoarea medie pentru totalul populației. Veniturile disponibile lunare ale populației în trimestrul II/2009 au constituit 1179,6 lei în medie pe o persoană. Coraportul dintre veniturile medii lunare disponibile pe o persoană și valoarea medie a minimului de existență în trimestrul II al anului 2009 a fost de 95,3%, față de 87,4% în aceeași perioadă a anului 2008.

În funcție de mediul de reședință, minimul de existență pentru anul 2009 se caracterizează prin valori maxime pentru mediul urban (1295,3 lei) și, respectiv, valori minime pentru mediul rural (1112,4 lei). Acest decalaj a fost determinat de diferențele existente în componența coșului alimentar și a structurii cheltuielilor de consum a gospodăriilor din mediul urban și rural. Pe categorii de populație, valoarea maximă a minimu-

lui de existență revine populației în vârstă apte de muncă – 1251,1 lei și, în special, bărbaților – 1327,0 lei. Pentru pensionari minimul de existență a constituit 1022,8 lei și reprezenta 86,1% din valoarea medie pentru totalul populației. Minimul de existență pentru copiii reprezintă în medie 1112,0 lei lunar, cu o diferențiere a acestui indicator în funcție de vârsta copilului, de la 451,0 lei pentru un copil în vârstă de până la 1 an și până la 1228,3 lei pentru un copil în vârstă de 7-16 ani. În condițiile în care indemnizațiile lunare pentru îngrijirea copiilor până la 1,5/3,0 ani au constituit în anul 2009 în medie 478,9 lei pentru persoanele asigurate și 150 lei - pentru cele neasigurate, aceste plăți sociale acoperă necesarul pentru copii în vârstă de până la 1 an în proporție de 106,2% și 33,3% și, respectiv, 65,7% și 30,2% în anul 2008.

Un alt indicator important în evaluarea bunăstării populației revine coraportului dintre veniturile medii lunare disponibile pe o persoană și valoarea medie a minimului de existență pentru o perioadă anumită.

Veniturile disponibile lunare ale populației în anul 2009 au constituit în medie pe o persoană 1204,4 lei, conform datelor cercetării bugetelor GC, iar coraportul dintre veniturile medii și valoarea medie a minimului de existență a fost de 101,4% față de 86,9% în anul precedent. Salariul mediu lunar pe economie al unui angajat în anul 2009 a constituit 2747,6 lei sau cu 8,6% mai mare comparativ cu anul 2008, fiind, astfel, posibilă acoperirea minimului de existență (ME) pentru populația aptă de muncă în proporție de 2,2 ori față de 1,7 ori în anul 2008. În funcție de activitățile economiei naționale se constată un nivel maxim de acoperire a minimului de existență pentru salariații din sectorul financiar – de 4,5 ori, iar cel minim fiind în cazul celor din agricultură, economia vinatului și silvicultura, a căror salarii acoperă minimul de existență în proporție de 129,5% (tab.8).

Tabelul 8. Salariul mediu lunar al unui lucrător din economie pe tipuri de activități economice și minimul de existență pentru populația în vârstă aptă de muncă, 2006 – 2009

Domenii de activitate	2006		2007		2008		2009	
	lei	% față de ME	lei	% față de ME	lei	% față de ME	lei	% față de ME
Total economie	1697,1	171,9	2065,0	178,1	2529,7	174,9	2747,6	219,6
Agricultura, vânatul, silvicultura	914,5	92,7	1098,6	94,7	1484,4	102,6	1468,9	117,4
Piscicultura	1191,0	120,7	1281,0	110,5	1367,7	94,6	1620,3	129,5
Industria:	2084,5	2,1 ori	2540,7	2,2 ori	3041,7	2,1 ori	3135,6	2,5 ori
industria extractivă	2623,8	2,6 ori	3098,3	2,7 ori	3739,7	2,6 ori	3314,0	2,6 ori
Industria prelucrătoare	1914,5	1,9	2314,1	2,0 ori	2762,8	191,0	2800,8	2,2 ori
Construcții	2429,1	2,5 ori	2967,6	2,6 ori	3468,9	2,4 ori	3057,3	2,4 ori
Comerț	1555,2	157,6	2088,7	180,1	2530,7	175,0	2614,1	2,1 ori
Hoteluri și restaurante	1384,6	140,3	1759,5	151,7	2111,9	146,0	2153,6	172,1
Transporturi și comunicații	2549,1	2,6 ori	3039,5	2,6 ori	3533,1	2,4 ori	3653,5	2,9 ori
Activități financiare	3863,3	3,9 ori	4648,3	4,0 ori	5446,3	3,8 ori	5637,7	4,5 ori
Tranzacții imobiliare	2051,7	2,1 ori	2583,6	2,2 ori	3215,6	2,2 ori	3417,2	2,7 ori
Administrație publică	2164,3	2,2 ori	2389,0	2,1 ori	2802,4	193,7	3209	2,5 ori
Învățământ	1209,3	122,5	1351,2	116,5	1670,5	115,5	2135,6	170,7
Sănătate și asistență socială	1333,5	135,1	1703,2	146,9	2265,5	156,6	2718,2	2,7 ori
Alte activități	1302,2	131,9	1600,3	138,0	2013,9	139,2	2289,1	183,0

Sursă: datele www.statistica.md și calculele autorului

Valoarea medie a pensiei lunare stabilite la 1 ianuarie 2010 a constituit 775,5 lei sau cu 20,0% mai mult comparativ cu anul 2009, ce respectiv face posibilă acoperirea minimului de existență pentru această categorie de populație la nivel de 75,8% față de 55,4% în anul 2008.

Majorarea coraportului dintre principalele sur-

se de venit ale populației față de minimul de existență este determinată de faptul că veniturile populației și, în special, mărimea medie a salariului și pensiilor în anul 2009 a fost în creștere, în condițiile stabilității nivelului general al prețurilor, iar în cazul produselor alimentare fiind înregistrată o scădere a acestora cu 5,6%.

Tabelul 9. Coraportul dintre veniturile populației și minimul de existență, 2006-2010

Surse de venituri ale populației din R. Moldova	2006	2007	2008	2009	2010
1. Minimul de existență, mediu lunar pe o persoană, lei	968,2	1062,6	1389,3	1238,4,8	1385,8
2. Veniturile disponibile ale populației, medii lunare pe o persoană, lei	845,9	1005,4	1214,4	1136,8	1259,8
3. Salariul mediu lunar pe economie al unui angajat, lei	1684,4	2069,0	2583,4	2792,5	2966,0
4. Mărimea medie a pensiei lunare stabilite la 01.01.2010, lei	443,6	532,9	643,7	775,5	809,1
5. Coraportul dintre veniturile medii lunare disponibile pe o persoană și valoarea medie a minimului de existență, %	87,4	94,6	87,4	91,8	90,9
6. Coraportul dintre salariul mediu lunar pe economie al unui angajat și valoarea medie a minimului de existență pentru populația în vârstă aptă de muncă, %	164,1	184,0	175,4	213,1	201,8
7. Coraportul dintre mărimea medie a pensiei lunare stabilite și valoarea medie a minimului de existență, %	53,1	58,7	54,1	73,1	67,6

Sursă: datele www.statistica.md și calculele autorului

După cum vedem din tab. 8, coraportul dintre veniturile medii lunare disponibile pe o persoană și valoarea medie a minimumului de existență în % confirmă descreșterea nivelului de trai din Republica Moldova, deoarece în anul 2007 acesta a înregistrat valoarea de 94,6%, iar în 2010 doar 90,9%. Astfel, se observă tendința economică și, anume:

1) cu cât distribuția veniturilor este mai inegală, cu atât gradul de sărăcie este mai ridicat;

2) scăderea puterii de cumpărare a veniturilor a accentuat procesul de sărăcie, în special pentru familiile cu mulți copii, a pensionarilor, șomerilor, persoanelor singure etc.

Tabelul 10. Structura veniturilor GC pe grupe de quintile, Republica Moldova, 2008, %

Structura de venituri după forma de provenire	Grupe de quintile				
	I	II	III	IV	V
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
inclusiv venituri provenite din:					
activitate salarizată	35,2	36,0	41,0	41,8	49,4
activitate individuală agricolă	17,9	17,3	13,3	10,5	4,4
activitate individuală nonagricolă	6,7	6,6	6,4	8,8	7,9
proprietate	0,1	0,1	0,1	0,2	0,5
prestații sociale	22,4	21,9	17,5	13,8	9,4
alte surse	17,8	18,0	21,7	25,0	28,4

Din tab.3.9 "Structura veniturilor gospodăriilor pe grupe de quintile" se vede destul de bine, care este structura veniturilor disponibile ale gospodăriilor pe grupe de quintile. Informația prezentată în tab.3.9 confirmă faptul că structura veniturilor populației grupului de quintilă V se deosebește de structura veniturilor populației grupului de quintila 1.

Dacă veniturile populației grupului de quintila 1 se formează în majoritate din activitate salarizată, activitatea individuală agricolă și prestații soci-

ale, apoi veniturile grupului de quintila 5 constau în majoritate din activitate salarizată, activitate individuală nonagricolă și din alte surse de venituri.

Prezintă interes structura veniturilor gospodăriilor pe grupe de decile, care confirmă faptul că ponderea populației care dispunea în 2008 de venituri mai mari decât coșul minim de consum a fost de 26,9% (6,1% + 4,3% + 3,7% + 12,7%) sau 73,1% din populație aveau venituri sub coșul minim de consum (tab.3.10), valoarea acestuia fiind în acest an de 1389,3 lei (tab.11).

Tabelul 11. Repartizarea populației Republicii Moldova după mărimea veniturilor disponibile pe grupe de decile (2008), %

Repartizarea populației după venit	Total	din care:	
		urbană	rurală
Total	100,0	100,0	100,0
inclusiv, cu venit mediu lunar pe persoană, lei:			
pînă la 200	2,2	0,6	3,5
200,1 – 400,0	8,0	3,8	11,1
400,1 – 600,0	12,5	7,6	16,1
600,1 – 800,0	16,5	13,4	18,8
800,1 – 1000,0	15,1	14,3	15,8
1000,1 – 1200,0	10,9	11,3	10,6
1200,1 – 1400,0	7,9	9,9	6,4
1400,1 – 1600,0	6,1	8,6	4,3
1600,1 – 1800,0	4,3	5,8	3,2
1800,1 – 2000,0	3,7	5,3	2,4
2000,1 și peste	12,7	19,5	7,6

După cum vedem din tab.12, structura bunurilor și serviciilor procurate de gospodării se deosebesc radical pe grupe de quintile. Astfel, ponderea cheltuielilor pentru produse alimentare și băuturi nealcoolice se reduce de la 52,8% până la 30,8%. Aceasta nu înseamnă schimbări cantitative în volumul produselor alimentare, deoarece ponderea acestora este calculată la o mărime absolută a salariului cu mult mai mare al gospodăriilor quintilei V. Este evidentă creșterea

ponderii cheltuielilor efectuate de gospodăriile quintilei V pentru dotarea locuinței (I - 3,0% și V- 6,8%), pentru sănătate (I - 3,5% și V- 6,4%), pentru transport (I - 1,8% și V- 7,0%), pentru agrement (I - 0,8% și V- 3,0%), pentru învățământ (I - 0,1% și V - 0,7%), hotel, restaurant, cantină (I - 0,6% și V - 4,0%) etc. Conform Legii lui Engel, odată cu creșterea veniturilor în GC, ponderea cheltuielilor alimentare în totalul cheltuielilor de consum se micșorează.

Tabelul 12. Cheltuieli de consum ale gospodăriilor pe grupe de quintile, R. Moldova, 2008

Structura produselor și serviciilor procurate de gospodării,%	Grupe de quintile				
	I	II	III	IV	V
Total cheltuieli de consum	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>dintre care, pentru:</i>					
produse alimentare și băuturi nealcoolice	52,8	49,7	46,6	43,1	30,8
băuturi alcoolice, tutun	2,7	2,3	2,1	1,9	1,4
îmbrăcăminte și încălțăminte	11,2	12,7	13,4	13,1	12,6
locuințe și comodități	16,7	15,7	15,8	15,0	17,3
dotarea locuinței	3,0	3,3	3,2	3,7	6,8
sănătate	3,5	4,3	4,8	6,2	6,4
transport	1,8	2,6	3,5	4,4	7,0
servicii de comunicații	4,3	4,4	4,9	5,1	5,0
agrement	0,8	1,1	1,4	1,5	3,3
învățământ	0,1	0,2	0,2	0,2	0,7
hotel, restaurant, cantină	0,6	0,6	0,9	1,8	4,0
alte bunuri și servicii	2,5	3,0	3,3	3,9	4,7

Și chiar dacă ponderea cheltuielilor pentru produse alimentare a scăzut comparativ cu anul 2006, scumpirea alimentelor va lovi greu în bugetul populației, mai ales al celor săraci și mulți. Sunt tot mai mari plățile pentru gaze, electricitate și alte servicii. Întreținerea locuinței a devenit mai scumpă în 2007, dacă luăm în considerare faptul că în 2006 se cheltuia 11,3% pentru locuință. Moldovenii au cheltuit în 2007 pentru învățământ doar 0,6% din veniturile îndreptate spre consum, pentru agrement - 2,1%, îngrijire medicală și sănătate

- 4,9%. Cheltuielile pentru băuturi alcoolice și tutun au reprezentat 2,2% din total. Este o structură de cheltuieli pentru o țară săracă.

Jumătate din cheltuieli se duc pe alimente. Structura cheltuielilor de consum denotă și ea o stare de sărăcie a populației. În anul 2009, 44,6 la sută din totalul cheltuielilor de consum au revenit produselor alimentare (în familiile sărace până la 70%), după care urmează întreținerea locuinței care a luat 14,4% din banii familiilor, iar 11,9% merg pentru îmbrăcăminte și încălțăminte.

Tabelul 13. Înzestrarea gospodăriilor cu bunuri de folosință îndelungată, pe grupe de quintile, 2007-2008, bucăți/100 gospodării

Bunuri de folosință îndelungată	I quintilă		V quintilă	
	2007	2008	2007	2008
Televizoare	82	86	102	106
Frigidere și congelatoare	58	62	95	91
Computere	1	2	19	29
Mașini mecanice de spălat rufe	31	35	33	27

Mașini automate de spălat rufe	6	6	36	51
Aspiratoare de praf	17	18	60	68
Autoturisme	6	7	27	29

Sursă: www.statistica.md

Din tab.12 se observă că înzestrarea gospodăriilor pe grupe de quintile cu bunuri de folosință îndelungată se deosebește esențial și este neomogenă. Astfel, în perioada 2007-2008 gospodăriile quintilei V dispuneau de tehnică domestică în pro-

porții mult mai mari decât gospodăriile quintilei I, care creau condiții de confort domestic, sporeau ponderea timpului liber și permiteau acestui grup de populație o odihnă mai variată.

Tabelul 14. Structura cheltuielilor de consum ale gospodăriilor casnice (2007-2008), %

Cheltuielile de consum	2007			2008		
	Total	Urban	Rural	Total	Urban	Rural
Total, %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
din care, pentru:						
produse alimentare, băuturi nealcoolice	43,8	41,2	46,4	40,2	37,8	42,7
băuturi alcoolice, tutun	2,5	1,8	3,3	1,9	1,3	2,4
îmbrăcăminte și încălțăminte	12,0	11,4	12,6	12,7	11,7	13,7
locuințe și comodități	13,5	12,1	14,9	16,3	15,5	17,1
dotarea locuinței	4,8	4,5	5,0	4,8	4,1	5,5
sănătate	5,4	5,7	5,2	5,6	5,8	5,3
transport	4,9	6,3	3,6	4,9	6,0	3,7
servicii de comunicații	4,2	5,0	3,5	4,9	5,4	4,4
agrement	2,1	2,9	1,4	2,1	3,0	1,2
învățământ	0,4	0,7	0,1	0,4	0,7	0,2
hotel, restaurant, cantină	2,5	4,0	1,0	2,3	3,7	0,8
alte bunuri și servicii	3,8	4,6	2,9	3,9	4,9	2,9

Se deosebește structura cheltuielilor de consum al gospodăriilor în funcție de mediul urban și rural. Odată cu creșterea veniturilor, atât în mediul urban, cât și în mediul rural cheltuielile destinate alimentației au tendința de descreștere, dar cresc cheltuielile pentru îmbrăcăminte și încălțăminte, locuințe și comodități, dotarea locuinței, menținerea sănătății, serviciile de comunicații, alte bunuri și servicii. Practic, rămân neschimbate doar cheltuielile legate de învățământ (tab.14).

Un indicator important de evaluare a inegalității sociale pe scară internațională este Coeficientul Gini. Să apelăm la dinamica coeficientului Gini care determină inegalitatea socială în context internațional. El are valoarea de la 0 la 1. Orice valoare a coeficientului Gini înregistrează cota-parte a veniturilor populației care necesită redistribuire pentru

a se ajunge la situația (ipotetică!) când veniturile vor fi egal distribuite între toți membrii societății. Astfel, dacă valoarea coeficientului tinde către 1 (sau 100%), se poate conchide că inegalitatea socială este mare, veniturile fiind concentrate în mare măsură la un grup restrâns de persoane, deci este o situație gravă sub aspect de distribuire a resurselor; dar dacă valoarea tinde către 0, înseamnă că sărăcia nu este prea adâncă și nu este cauzată de inechitatea distribuirii veniturilor. În acest caz, o oarecare ridicare a nivelului de trai rezultat din efortul subiectiv, poate face ca un număr mare de gospodării să părăsească sfera sărăciei. Acest indicator se poate calcula pentru toate grupurile sociale ale populației: sărace, nonsărace, totale, având aceeași semnificație.

Coeficientul Gini este monitorizat de Banca

Mondială. Conform conceptului Băncii Mondiale, în funcție de valoarea coeficientului Gini țările sunt clasificate astfel:

- țări cu nivelul foarte ridicat de inegalitate socială (coeficientul Gini 50-60);
- țări cu un nivel ridicat de inegalitate socială (coeficientul Gini 40-50);
- țări cu niveluri moderate de inegalitate socială (coeficientul Gini 30-40);
- țări cu un nivel scăzut de inegalitate socială (coeficientul Gini 20-30).

Evaluările coeficientului Gini pentru țările Uniunii Europene în perioada luată în studiu au dovedit că țările nou aderente la Uniunea Europeană au avut cea mai înaltă valoare a coeficientului Gini: Letonia - 38%; Grecia - 36%; Bulgaria - 36%; România - 36%, ceea ce înseamnă că au înregistrat o înaltă inegalitate socială în distribuirea veniturilor. Printre țările cu valoarea coeficientului Gini redus pot fi menționate următoarele: Slovenia - 23%; Slovacia - 24%; Cehia, Ungaria, Danemarca - 25%; Finlanda, Austria - 26%; media pentru România și Bulgaria fiind de 36%. În anul 2009 coeficientul Gini pentru Republica Moldova s-a apropiat de valoarea critică și constituia valoarea 0,355, amplasând Republica Moldova printre țările cu niveluri moderate de inegalitate socială (coeficientul Gini 30-40).

Conform Băncii Mondiale, valoarea critică a coeficientului Gini este 0,4, altfel repartizarea neechitabilă a veniturilor nu contribuie la creșterea economică și restructurarea progresivă a instituțiilor publice din țara respectivă. Vedem, că în majoritatea fostelor țări socialiste se păstrează valoarea înaltă a acestui coeficient (Uzbekistan-36,7; Azerbaidjan - 36,5; Estonia - 36,0; Lituania - 35,8; Letonia - 38,0 etc.). În majoritatea țărilor europene valoarea acestui coeficient este mai mare decât valoarea sa admisibilă stabilită de Banca Mondială.

Republica Moldova, conform distribuirii veniturilor la nivel mondial sau coeficientului Gini, se află pe poziția 54 din cele 127 țări evaluate de World Bank, iar după valoarea indicelui Gini fiind pe poziții mai inferioare decât țările UE, care au valoarea medie egală cu 30, ceea ce confirmă că repartizarea veniturilor în țară este foarte departe de a fi considerată echitabilă.

Astfel, din cercetarea efectuată autorul argumentează legătura direct proporțională dintre veniturile și cheltuielile gospodăriilor casnice ale populației Republicii Moldova și indicatorul Gini, care demonstrează prezența unei diferențe sociale în repartizarea veniturilor în societatea moldovenească. Astfel, autorul confirmă relevanța indicato-

rilor propuși întru evaluarea bunăstării și gradului de inegalitate socială a populației din Republica Moldova.

Din cele expuse autorul formulează următoarele concluzii:

1. Una dintre problemele importante ale Republicii Moldova rămâne problema inegalității sociale a factorului uman.

2. Distribuția veniturilor este un factor important în studierea bunăstării populației, dar nu este singurul factor care determină stratificarea socială într-o anumită țară sau regiune.

3. Raportul dintre veniturile populației și minimumul de existență în Republica Moldova a determinat că pătura socială cea mai vulnerabilă este reprezentată de pensionari, ale căror venituri sunt sub media de existență stabilită legislativ.

4. Ponderea majoră a coșului alimentar în valoarea totală a bugetelor gospodăriilor casnice comparativ cu alte bunuri sau servicii, confirmă structura bugetelor unei țări sărace. În anul 2009, 44,6% din totalul cheltuielilor de consum au revenit produselor alimentare (în familiile sărace până la 70%), după care urmează întreținerea locuinței care a luat 14,4% din banii familiilor, iar 11,9% mergeau pentru îmbrăcăminte și încălțăminte.

5. Odată cu creșterea veniturilor gospodăriilor casnice ale populației din Republica Moldova, ponderea consumului alimentar tinde spre descreștere, pe când celelalte bunuri și servicii cresc. Se conformă Legea lui Engel, odată cu creșterea veniturilor în gospodăriile casnice, ponderea cheltuielilor alimentare în totalul cheltuielilor de consum se micșorează.

6. Gospodăriile urbane, având veniturile disponibile mai mari decât gospodăriile rurale, au ponderea mai mică a consumului produselor alimentare și mai mare a «consumului» de servicii publice, învățământ, sănătate și agrement, pe când cele rurale - invers. Aceasta are loc din cauza că gospodăriile rurale au surse nonsalariale de alimentare.

7. Pe parcursul extinderii Uniunii Europene problema inegalității sociale a factorului uman a țărilor componente devine tot mai acută, ceea ce confirmă și creșterea valorilor indicelui Gini și raportului dintre veniturile totale ale 20% din populația cu venitul cel mai ridicat (quintila V) și veniturile totale ale 20% din populația cu venitul cel mai mic (quintila I).

8. Gradul de echitate socială în repartizarea veniturilor în societatea moldovenească este departe de nivelul mediu al acesteia în țările Uniunii Europene.

NOTE

¹ Indicele mediu al prețurilor de consum pentru produse alimentare în anul 2009 față de anul 2008 a constituit 94,4%.

² Quintilă - este un indicator numeric ce arată de câte ori veniturile populației cel mai bine asigurate (quintila V) depășesc veniturile celei mai puțin asigurate (quintila I).

³ Decilă - este una din cele nouă valori ce divizează seria de frecvențe în zece părți egale, astfel încât primele 10% (decila I) reprezintă populația cu cele mai mici cheltuieli, iar ultimele 10% (decila X) cu cele mai mari cheltuieli.

⁴ World Bank. Equity and Development: World Development Report 2006. N.Y.: The World Bank and Oxford University Press, 2006.

BIBLIOGRAFIE

1. Anuarul EUROFOUND 2009. Condiții de viață și de muncă în Europa. Dublin, 2009, 40 p.
2. Gorobievski S., Nadrag L. The worldwide methodologies for assessing living standards. Proceedings of the 2nd International Conference on Business and Economy, ICBE 2010. Volume 2. Constanta, 11-12 noiembrie 2010. New York: Contemporary Science Association, p.188-197.
3. Gorobievski S., Nadrag L. Worldwide and european methods for assessing living standards The XI-th International Conference "The Risk in Contemporary Economy", RCE- 2010. Galați, 2010, CD.
4. Indicatorii economici și financiari ai Republicii Moldova. BNM, iulie 2010, 12 p.
5. Rapoartele Eurobarometru, 2008. <http://www.bizcar.ro>
6. Rapoartele statistice Eurostat, 2009.
7. Raportul social al Institutului de Cercetare a Calității Vieții „După 20 de ani: Opțiuni pentru România.” București: Academia Română, Institutul Național de Cercetări Economice, Institutul de Cercetare a Calității Vieții, 2010, 61 p.
8. World Bank. Equity and Development: World Development Report 2006. N.Y.: The World Bank and Oxford University Press, 2006.
9. Surse internet: www.statistica.md

Prezentat: 16 mai 2011.
E-mail: gsvetic@gmail.com